

El tema de la prostitució divideix el moviment feminista. Algunes sensibilitats parlen de llibertat... altres d'esclavatge. Cal parlar de prostitutes o bé de dones prostituïdes? Aquest article, trobat a la pàgina web "Europe solidaire sans frontières", permet situar la problemàtica de manera rigorosa. Més enllà d'un debat moralista, la dramàtica realitat d'aquests milers i milers de dones i nenes que es troben en l'ull del huracà neoliberal, no ens pot deixar indiferents i ens demana un posicionament clar.

Sylviane Dahan

Dones i nenes mercaderies sexuals, prostitució globalitzada i liberalisme.

Richard POULIN

9 de setembre de 2008

A escala planetària, centenars de milers – potser milions - de dones i de nenes són, cada any, reclutades, comprades, venudes i llogades per diferents xarxes de prostitució. Aquesta indústria s'aprofita de l'existència d'una cultura hipersexualitzada, així com de la mercantilització de les relacions socials, típica del capitalisme neoliberal globalitzat.

Tots els observadors estan d'acord sobre el fet que el tràfic de persones amb finalitats de prostitució és l'activitat del crim organitzat que coneix actualment la major expansió perquè és la més profitós. Concerneix 90-92% dels casos, sent de lluny més important que el tràfic de persones amb finalitats de treball forçat (ajudes domèstiques, treballadors agrícoles, etc...) [1]. Segons l'Organització internacional del treball, les dones i les nenes constitueixen, el 2005, un 98 % de les persones víctimes del tràfic amb finalitats d'explotació sexual. L'oficina de les Nacions Unides per al control de les drogues i la prevenció del crim estimava, l'any 2006, que pràcticament cap país del món no es trobava al marge del comerç d'éssers humans : així, dreçava una llista de 127 estats considerats com a països d'origen, i n'assenyalava 137 altres com a països de destinació. Els Països Baixos apareixen com una de les deu plataformes giratòries del tràfic internacional amb finalitats de prostitució.

Els avatars de la legalització de l'explotació sexual de les dones.

Als Països Baixos, un 80% de les persones prostituïdes són d'origen estranger – de les quals un 70% sense papers. El sector il·legal hi és més important que no pas el sector legal. Segons tota versemblança, són víctimes del tràfic d'éssers humans amb finalitats de prostitució, una activitat que es troba sota la influència del crim organitzat. Aquest país, que l'any 2000 va legalitzar el proxenetisme i que ha reglamentat la prostitució en bordells i en zones de tolerància, recapta mil

milions d'euros d'impostos l'any, procedents exclusivament del sector legal de la prostitució. Els bordells disposen de llicència i els arrendataris proxenetes operen en tota legalitat.

La legalització de la prostitució en bordells i en zones de tolerància havia de posar fi a la prostitució de menors. Ara bé, l'Organització per als drets de la infància, que té justament la seu a Amsterdam, considera que el nombre de menors que són prostituïdes ha passat de 4 000 en 1996 a 15 000 l'any 2001. I el tràfic de menors no acompanyats hi és en ple desenvolupament, com en els altres països europeus que han reglamentat la prostitució i han legalitzat el proxenetisme (Alemanya, Grècia, Suïssa, etc...). Les refugiades menors d'edat que demanaven asil a la seva arribada a l'aeroport d'Amsterdam eren conduïdes a llars especialitzades, de les quals desapareixien [2]. El ritme ràpid d'aquestes desaparicions ha alertat les forces de l'ordre, que han desmantellat l'octubre de 2007 una important xarxa de tràfic de menors procedent de Nigèria. Una part d'elles ha estat localitzada als bordells holandesos, així com en els d'altres països.

La legalització de la prostitució havia de posar igualment fi al control del crim organitzat sobre la indústria del sexe. Però les màfies, ben al contrari, han estès la seva influència i hi prosperen com mai. L'ajuntament d'Amsterdam ha tancat el terç dels bordells del seu barri de tolerància, recomprant els edificis amb un cost de 15 milions d'euros, per tal de canviar la seva funció. «En lloc de millorar les coses, la política de permisos concedits des d'octubre de 2000 als bordells tancats, ha portat a una situació incontrolable», afirma Karina Schaapman, ex-prostituta i regidora. Per a l'alcalde de la ciutat, el «barri vermell» ha esdevingut « un refugi per a traficants i camells; la reglamentació no ha assolit el seu objectiu, que era trencar els vincles d'aquesta zona urbana amb el crim organitzat». Un regidor del Partit del treball explica : «Abans, es veia la legalització de la prostitució com una qüestió d'alliberament de les dones ; avui se la veu com una qüestió d'explotació de les dones, i això s'ha d'acabar.»

El fracàs de la política neerlandesa de reglamentació és patent. Un balanç similar acaba de ser tret pel que fa a la prostitució reglamentada a Nevada (Estats Units) i a Austràlia [3].

Una indústria mundial

Centenars de milers – potser milions - de dones i de nenes són reclutades, comprades, venudes i revenudes, cada any, per xarxes organitzades en els mercats locals, nacionals i internacionals. I, a cada etapa o gairebé del seu transport, són llogades a clients prostituïdors. Són transportades clandestinament o, segons les circumstàncies, legalment: els visats “d'artista” per a les ballarines de cabaret, emesos per nombrosos Estats [4], són denunciats per diferents organitzacions internacionals i europees com a mitjà freqüentment utilitzat pels traficants per

prostituir les dones més enllà de les fronteres nacionals en el mercat del sexe del món sencer, des dels països més pobres als menys pobres, fins arribar als països rics. Així, per exemple, s'estima que en els darrers deu anys, 200 000 dones joves i nenes de Bangladesh han estat víctimes d'aquest tràfic cap al Pakistan, i 150 000 dones joves més procedents de les Filipines, de Taiwan, de Tailàndia i de Rússia han estat prostituïdes al Japó. Els traficants, pràcticament desconeguts a Londres a mitjans dels anys 1990, controlen actualment un 80 % de les joves prostituïdes als carrers de la ciutat. Interpol considera que estan en mesura de participar en el «mercat» de dones joves dels Balcans en un termini de 48 hores.

Realitzat a escala planetària, el tràfic de dones i d'infants no pot ser de cap manera un fenomen espontani. Moviments de població que concerneixen milions de persones cada any suposen l'existència d'organitzacions ben estructurades, que compten amb ramificacions internacionals i nombroses complicitats, que disposen de recursos financers enormes, i que tenen al seu servei tota una cohort de reclutadors, d'encarregats del transport, de vigilants, "d'ensinistradors", de patrons d'establiment i d'assassins.

El tràfic d'éssers humans amb finalitats de prostitució constitueix una verdadera indústria on fan fortuna els venedors i els revenedors, que són compradors per torns. Com per a qualsevol indústria, una multitud de persones es beneficia dels «fluxos de mercaderies» : des del «protector» fins a l'intermediari, des del reclutador fins al propietari del bordell, des del duaner corromput fins al policia en conxorxa amb les màfies, des d'aquests mercaders de vides humanes fins a l'Estat que recapta taxes i impostos amb la prostitució legalitzada.

Un sistema ben rodat

Un tràfic d'abast mundial no es fa de qualsevol manera. Exigeix comissions i corrupció des del més baix fins al més alt nivell de la societat. Exigeix igualment mitjans que van des de la compra de nens sota falses representacions fins al segrest, passant per l'engany. Les organitzacions criminals poden administrar-ho tot, des del reclutament fins a col·locació en el mercat de les persones prostituïdes, passant pel seu trasllat des dels països d'origen. Poden funcionar per subcontractació o bé controlar directament el conjunt de les operacions. Poden igualment prosperar per mitjà de col·laboracions estretes amb altres grups criminals, en el marc d'una divisió internacional o regional del treball. Contracten especialistes : financers encarregats de blanquejar els ingressos, falsaris, advocats i professionals del lobby. Poden actuar de manera integrada verticalment, des del reclutador fins al gerent dels establiments de prostitució, passant pels encarregats del transport i del cobrament dels deutes de les víctimes, des dels corruptors que distribueixen comissions als operadors de les oficines de col·locació i als escortes de les víctimes de tot aquest tràfic.

Hi ha xarxes que recluten dones i nenes sobre el terreny, subministren visats i falsa documentació i organitzen el transport. Els mètodes de reclutament varien. El mètode més estès consisteix a publicar petits anuncis proposant una feina en un altre país com a perruquera, cangur, minyona, cambrera, maniquí o ballarina. Un altre mètode consisteix a reclutar per mitjà d'oficines de col·locació, d'agències de viatges o de matrimoni i de trobades, que són simples pantalles. Hi ha víctimes que han estat venudes per la seva pròpia família, pel seu company sentimental o per institucions com ara orfenats. Una cop reclutada, la persona és col·locada en una situació de dependència al llarg del seu tràfic. La víctima passa llavors de mà en mà fins a la seva arribada al país de destinació. Una noia de 14 anys, repatriada de Bòsnia i Hercegovina per l'Organització internacional per a les migracions (OIM), havia estat venuda 22 vegades a diferents xarxes de proxenetes i propietaris de bordells! A cada vegada, ha hagut de sofrir violacions i altres agressions.

Els traficants se succeeixen en el moment del desplaçament de les víctimes del tràfic, però la sort de les noies no varia. Les violacions i les altres formes de subjecció són freqüentment emprades fins i tot per a la minoria que coneix l'objectiu del seu tràfic : la seva prostitució. Només arribar al país de destinació, les persones veuen els seus papers confiscats i són immediatament prostituïdes. Les recalcitrants passen per un camp de «ensinistrament», on són trencades psicològicament.

Al país de destinació, la víctima del tràfic, tant si ha estat una persona ja prostituïda al seu país com si no, veurà el seu passaport i els seus altres papers confiscats pels que organitzen la seva prostitució. Haurà de pagar el «deute» del viatge. I a això s'afegeixen les despeses d'allotjament, d'aliments, d'indumentària, de maquillatge, de preservatius, que són deduïdes dels seus «ingressos». Una vegada totes les «despeses» pagades, no li queda pràcticament res, fins i tot sovint el seu deute augmenta. Serà vigilada, és a dir «protegida» segons el punt de vista dels membres de la xarxa que l'explota. Serà amenaçada de venda a una altra xarxa, on haurà de pagar de nou un «deute». Si aconsegueix escapar als proxenetes, corre el perill de ser expulsada en tant que immigrant clandestina, la qual cosa, segons l'OIM, no fa més que alimentar les xarxes de tràfic operant als països d'origen.

Liberalisme triomfant

El desig d'una vida millor per a si mateixos i per als seus fills empeny la gent a emigrar o a fer emigrar els seus infants. És el que explica, per exemple, que una família albanesa accepti vendre el seu nadó a traficants que el portaran a Itàlia, o que una família thai del nord del país celebri el naixement d'una filla com una promesa d'ingressos a través de la seva futura

prostitució al sud del país. Vist sota aquest angle, posar fi al tràfic d'éssers humans exigeix més que lleis severes i mesures de protecció de les víctimes. Cal atacar el fonament sobre el qual reposa el 90-92% del tràfic : la indústria de la prostitució. Però el triomf del neoliberalisme en els anys 1980 ha permès una acceleració de la mercantilització de les relacions socials i tot plegat s'ha traduït en un desenvolupament considerable de les indústries del sexe, que han vist la seva legitimitat augmentada. El sexe tarifat ha conegut, en els últims decennis, una expansió considerable ; la submissió a les regles del mercat i a les lleis liberals contractuals d'intercanvi comporta una acceptació cada cop més estesa de l'acte mercantil, que dóna accés, a canvi d'una suma variable de diners, al sexe de les dones i de les nenes. La prostitució esdevé, per a un nombre important d'estats d'Europa occidental i del Pacífic Sud, un «treball» legítim i, per a alguns, fins i tot un « dret » i una « llibertat ». En els estats del Sud, la prostitució és considerada com un dels mitjans de «desenvolupament» econòmic del país. La prostitució forma part de l'estratègia de desenvolupament. A més a més, sota l'exigència de pagament del deute extern contret per nombrosos estats d'Àsia, i més recentment d'Àfrica, la prostitució ha estat fomentada per organismes internacionals com el Fons monetari internacional i el Banc mundial - que han ofert préstecs importants per al desenvolupament de les seves indústries de turisme i «diversió». El desenvolupament d'aquests sectors ha permès l'envolada de la indústria del comerç sexual.

En el decurs dels dos últims decennis, la prostitució com la pornografia han esdevingut indústries legítimes i corrents : han estat rebatejades com a “treball sexual”, “venda de serveis sexuals” o bé com a “sexualitat recreativa” (per a qui?); els proxenetes són simples “empresaris” o, si voleu, “empresaris eròtics” ; els reclutadors són “caçadors de talents”; els bars d'striptease i els bordells són “locs de diversió” i “establiments eròtics» (per a qui?). Les ballarines nues són “eròtiques” o “exòtiques”, i obtenen de nombrosos governs “visats d'artista”. En nom de “l'autonomia” de les persones i del dret a “controlar el propi cos” [5] (en benefici del plaer masculí) és defensa el “dret” a la prostitució i al tràfic de dones amb finalitats de prostitució (considerada com una migració de “treballadores del sexe”). Aquesta ideologia liberal s'ha anat imposant de mica en mica. Durant molt de temps, tot això no ha semblat normal, “moral” ni “natural”. Han calgut canvis profunds i un conjunt de condicions propícies perquè esdevingués possible formular la prostitució en tant que “llibertat” .

La globalització neoliberal és el factor que domina avui el desenvolupament de la prostitució i del tràfic de dones i nenes amb aquesta finalitat. Augmenta les desigualtats socials i explota els desequilibris entre els homes i les dones, que reforça singularment. S'encarna en una mercantilització dels éssers humans i en el triomf de la venalitat sexual. Aquesta indústria representa la confluència de les relacions comercials capitalistes i de l'opressió de les dones, dos fenòmens indestriables. Malgrat això, la immensa majoria de les anàlisis sobre la

globalització capitalista contemporània no prenen en consideració l'impacte que sobre les societats i sobre les relacions socials té la indústria del comerç sexual. En l'abundant literatura produïda, molts aspectes han estat examinats: privatitzacions, preeminència de les finances, ajustos estructurals, manca de regularització, enriquiment i empobriment, creixement de les desigualtats, neoliberalisme, reducció dels pressuposts socials, programes d'austeritat, paradisos fiscals, etc... Però rars són els estudis integrant dins de la dinàmica de la globalització el desenvolupament de les indústries del sexe. Tanmateix, el procés de mercantilització de béns i serveis, i més particularment la comercialització de l'ésser viu, incloent-hi cossos i sexes, així com la monetarització de les relacions socials, són al cor actual acumulació capitalista. Molts opositors a la globalització neoliberal i a l'extensió del regnat de la mercaderia en l'educació i la salut defensen nogensmenys la legalització de la prostitució i del proxenetisme, en nom dels drets de les "treballadores del sexe" (mai en nom del "dret" dels clients prostituïdors); val a dir, la legalització de l'explotació sexual de les dones i de les noies.

Això es conjuga amb una cultura cada vegada més hipersexualitzada (en benefici de la "diversió" masculina), de tal manera que una "carrera" en el món de la prostitució o de la pornografia apareix fins i tot envoltada d'un cert encís. El reclutament per a aquestes indústries se'n troba facilitat. És un dels efectes notables, però sovint silenciat, de la banalització de les indústries del sexe a escala mundial. Per exemple, als països de l'Est, on la prostitució, la pornografia i el tràfic amb finalitats d'explotació sexual han conegut una explosió en els anys 1990, tot un seguit d'enquestes han revelat que prop d'una sisena part de les alumnes ucraïneses percebia la prostitució de manera positiva, creient que es tractava d'una activitat envoltada de luxe i plaer a l'Oest, i que una quarta part de les noies de Moscou, alumnes de secundària, considerava la possibilitat de prostituir-se. Quan la prostitució i la pornografia apareixen com si es tractés d'un ofici com un altre, s'obren vies de «futur»... per a les noies.

La prostitució ja no és considerada per molta gent, sobretot à l'esquerra i entre les feministes liberals, com una forma de subjecció del sexe femení als homes, al sistema patriarcal; ara es tracta més aviat d'un "dret". Els anys 1990 s'han caracteritzat per la legitimació de la mercantilització sexual de les dones i les nenes en benefici del sistema prostitucional, en nom de la implementació de certes modalitats de regulació (reglamentarisme).

La prostitució, legal o il·legal, com les altres indústries del sexe, no és organitzada per les persones prostituïdes: aquestes només en són mercaderia i moneda de canvi. Està organitzada per un sistema proxenetista a favor dels clients prostituïdors. On són doncs els proxenetes i els clients en les paraules dels defensors de la prostitució? En el millor dels casos, els clients prostituïdors no apareixen més que com a parts contractants d'un intercanvi comercial, com a simples consumidors. Tenen el "dret" de consumir les persones prostituïdes, tal com es desprèn

del dret contractual burgès : es tracta d'una entesa decidida entre dues persones consentidores (com si una tercera, el proxeneta, no hi estigués implicada). Per què no defensar també un altre dret del consumidor, aquell de veure renovar la mercaderia de manera periòdica - el tràfic amb finalitats de prostitució no serveix precisament per això? En efecte, aquest tràfic no els planteja tampoc cap problema, ja que és considerat també com un desplaçament "voluntari" i assimilat a una migració de "treballadores del sexe".

Al mateix temps, els Estats que han legalitzat aquesta explotació sexual i que consideren una bona part del tràfic com una migració de "treballadores sexe" efectuen una distinció entre "prostitució forçada" i treball "il·lícit". Llavors, una víctima del tràfic, considerada com a "consentidora" de la seva prostitució, no tindrà dret a cap protecció particular i, sovint, serà catalogada com a immigrant il·legal. En aquest cas, esdevé una amenaça per a "la integritat territorial" de l'Estat. No es tracta doncs d'una víctima, sinó d'un delinqüent – car la seva entrada al país ha estat il·legal – i el seu "treball", és a dir la seva prostitució, constitueix per tant un acte "il·lícit" [6].

Definir la prostitució o el tràfic pel seu caràcter forçat o no implica que ja no és necessari analitzar la prostitució com a tal : el seu sentit, els seus mecanismes, les seves relacions amb el crim organitzat, la seva inscripció en les relacions mercantils i patriarcals, el seu paper en l'opressió de les dones, etc... La legitimació de la prostitució passa per aquesta operació de reducció liberal.

El capitalisme neoliberal troba la seva expressió acabada en l'àmbit de les indústries del sexe. Aquest règim d'acumulació estretament vinculat a les desregularitzacions de la mundialització reforça d'una manera considerable el sistema d'opressió de les dones i la seva submissió al plaer de l'altre, al plaer masculí. Reduint les dones a una mercaderia susceptible de ser comprada, venuda, llogada, apropiada, intercanviada o guanyada, la prostitució afecta les dones en tant que grup. Reforça l'equació arcaica entre dona i sexe, reduint les dones a una humanitat menor i contribuint a mantenir-les en un estatut inferior arreu al món.

Les dones i les nenes en paguen un terrible tribut.

Richard POULIN

Notes

[1] L'Organització internacional del treball (OIT) considera que 2,45 milions de persones són víctimes del tràfic amb finalitats d'explotació sexual cada any. Però aquesta xifra es desprèn

d'un estudi sobre el tràfic amb finalitats de prostitució «forçada», assimilat al « treball forçat», és a dir que no pren en compte el conjunt del tràfic amb finalitats de prostitució.

[2] Als Països Baixos, la majoria de les menors no acompanyades provenen de la Xina, de Somàlia, de Sierra Leone i, més recentment, d'Angola i de Nigèria.

[3] Melissa Farley, *Prostitution and Trafficking in Nevada. Making the Connection*, San Francisco, PRE, 2007 ; Mary L. Sullivan, *Making Sex Work : A Failed Experiment with Legalized Prostitution*, North Melbourne, Spinifex, 2007.

[4] L'any 2004, les ambaixades suïsses han concedit 5 953 visats destinats a ballarines de cabaret, mitjà privilegiat dels traficants proxenetes per prostituir les dones. El mateix any, Eslovènia ha concedit 650 visats, una gran majoria a noies ucraïneses, el Luxemburg aproximadament 350, Xipre 1 200 visats i el Canadà 500 visats a romaneses (i sens dubte més, si es tenen en compte les altres nacionalitats). El 2004, el govern japonès ha concedit 71 084 visats a dones procedents de les Filipines. Diversos països del Carib, entre els quals hi ha Santa Lucía, les Bahames, Jamaica, Surinam, concedeixen visats a «ballarines» perquè puguin treballar a la indústria de la diversió per a homes. És igualment el cas de les Antilles neerlandeses, on la prostitució està reglamentada, sobretot St. Marteen, Curaçao i Bonaire. El Canadà i Luxemburg han posat fi als seus programes de visats d'artista al final de 2004.

[5] Per a Élisabeth Badinter, per exemple, la prostitució s'integra en un "dret dificultosament obtingut encara no fa trenta anys i [que] exigeix el respecte de tothom : la lliure disposició del propi cos". La distinció entre prostitució "lliure" i "forçada" li permet denunciar el discurs que pretén que les persones prostituïdes són "víctimes de la lògica econòmica liberal i del domini masculí propi del patriarcat". Qualificar-les de "víctimes" suposaria admetre l'existència d'una opressió social estructural, cosa que ja no és el cas : "El patriarcat agonitza en les nostres societats."

[6] Sra. Zwerver, Països Baixos, RELLA, *Migracions vinculades al tràfic de dones i a la prostitució*, Informe de la Comissió sobre la igualtat d'oportunitats per a les dones i els homes, Assemblea parlamentària, Consell d'Europa, doc. 9795, 23 abril de 2003.

(Traducció: Dones d'Enllaç, www.donesdenllac.org)